

Η Εύα, η Πάλμερ και η Σικελιανού...

Η καθηγήτρια Αρτεμης Λεοντή μιλάει στην «Κ» για την Αμερικανίδα ηθοποιό, σκηνοθέτιδα, συνθέτρια και υφάντρα

Συνέντευξη στη ΜΑΡΩ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ

Και όμως, τη θυμούνται ακόμη να βαδίζει στην Αθήνα φορώντας τα μακριά υφαντά φουστάνια της και τα σανδάλια της. Ήταν πια ηλικιωμένη, πλησίαζε τα ογδόντα, αλλά παρέμενε παρούσα με τον τρόπο που διάλεξε από μικρή: αντικομορμιστρια, οραματίστρια, εμπνευσμένη.

Η Εύα Πάλμερ-Σικελιανού, η Αμερικανίδα ηθοποιός, σκηνοθέτις, συνθέτρια και υφάντρα, είναι κυρίως γνωστή στην Ελλάδα για την προσπάθειά της να αναβιώσει το ελληνικό πνεύμα με τις Δελφικές Εορτές: μια σύζυγος, ίσως μια ερωτευμένη γυναίκα και, πάντως, η συνεργάτις του ποιητή Αγγελου Σικελιανού στο πολιτιστικό του έργο. Σήμερο όμως αυτά δεν μας αρκούν.

Μπαίνει η Ελσεν Ρουφίνας να σχολιάσει κάποτε: «Η Εύα Πάλμερ-Σικελιανού δεν χρειάζεται συστάσεις» αναφέροντας σε ένα επίλεκτο μέλος της αμερικανικής ελίτ, αλλά τα χρόνια ξεθωριάσαν τη μορφή και τον δυο τους. Η Αρτεμης Λεοντή, καθηγήτρια Νέων Ελλήνων στην έδρα του Ήμιλτου Κλασικών Σπουδών του Πανεπιστημίου του Μίσιγκαν, με τη βιογραφία της «Εύα Πάλμερ-Σικελιανού. Υφάνοντας το μύθο μιας ζωής» (εκδ. Πατάκης, μτφρ. Κατερίνα Σκνάδ) έχει αναλάβει να μας τη συστήσει εκ νέου, μαζί και πέντε αιώνια μετά τον θάνατό της. Η δουλειά της δεν διακρίνεται μόνον για τη συγγραφική δεινότητα – μια ολοζώντανη αφήγηση της ιστορίας της Πάλμερ-Σικελιανού – και τον ερευνητικό πλούτο –μετάξι άλλων, άντλησε υλικό από εκατοντάδες επιστολές έως τότε ανέκδοτες–, αλλά και από τη δυνατότητα της να βάλει εκ νέου την Ιστορία σε κίνηση με σκοπό να αποδώσει την πλήρη εικόνα μιας γοητευτικής φιλοσοφίας που κυριολεκτικά λούτρεψε την Ελλάδα.

– Πώς ήταν η Εύα Πάλμερ, και ποια η Εύα Σικελιανού; Όπως φαίνεται από την έρευνά σας, πρόκειται για δύο γυναίκες σχεδόν αυτόνομες, που κάποια στιγμή ο ρόλος τους συγχλίνει.

– Όντως η Εύα Πάλμερ και η Εύα Σικελιανού εμφανίζονται σε

Νοιάζονταν πάντα για τον Σικελιανό. Μέσα στη φτώχεια της του έστειλε χρήματα, ενώ αυτή ζούσε στο έλεος φίλων.

Ήθελε καθημερινά να ζει δημιουργικά, ώστε να ενοραρκώσει έναν άλλον εαυτό ενάντια στο ρεύμα του σύγχρονου αυτοματιοποιημένου κόσμου.

Εξοριστίες αφηγήσεις σαν να πρόκειται για αυτόνομες προσωπικότητες. Στην ουσία πρόκειται για πολλά προσωπεία και διαδοχικές, καθημερινές σκηνωσείες του ελληνικού βίου σε τρεις φάσεις.

Σε Εύα Πάλμερ κυκλοφορεί στην περιβόητο καλλιτεχνικό κύκλο της συγγραφέως Νάταλι Κόλφορντ Μπάρνεϊ στις αρχές του 20ού αιώνα. Είχαν πολύχρονη ερωτική σχέση από την εφηβεία. Σχετιζόνταν και με άλλες δημιουργικές γυναίκες. Μαζί με τον έρωτα μοιράζονταν το ουσιαστικό όραμα μιας ελεύθερης «σοφιστικής» κοινωνίας. Επτιτανι queer παραστάσεις με σκοπό να φέρουν στην επιφάνεια απαγορευμένες σχέσεις και θέσεις. Σε αυτές τις παραστάσεις η Μπάρνεϊ έπαιζε τον αρχαϊκό ρόλο, ενώ η Πάλμερ ετοίμαζε τη σκηνοθεσία.

Η σχέση της Πάλμερ με την Μπάρνεϊ ήταν θεμελιώδης αλλά καταπιεστική. Κάποια στιγμή δραπέτευσε στην Ελλάδα με την Πηνελόπη Σικελιανού, γνωστή της στο Παρίσι. Εκεί εγκατέλειψε το ευρωπαϊκό ντύσιμο, έμαθε να υφάνει, μίλησε ελληνικά. Πα-

«Στη μετοπολεμική στρουφή που κατέληξε στον εμφύλιο πόλεμο, η Εύα Πάλμερ - Σικελιανού έγραψε πάνω από χίλιες επιστολές σε εφημερίδες και πολιτικούς, κάνοντας κριτική στην αμερικανική πολιτική», λέει η Αρτεμης Λεοντή.

Η Εύα Πάλμερ με δαντελένιο φόρεμα, περίπου το 1904. Δεξιά, με το κοστούμι της Τιμόδας στο «Equinoque» ακουμπά σε έναν κίονα στον κήπο της Μπάρνεϊ, Ιούλιος 1906.

Εξοριστίες αφηγήσεις σαν να πρόκειται για αυτόνομες προσωπικότητες. Στην ουσία πρόκειται για πολλά προσωπεία και διαδοχικές, καθημερινές σκηνωσείες του ελληνικού βίου σε τρεις φάσεις.

ντρέπηκε τον Αγγελό Σικελιανό το 1907. Τότε εμφανίστηκε η Εύα Πάλμερ, μαζί με πολλά τεκμήρια της προηγουμένης ελεύθερης ζωής της. Έτσι ακριβώς εμφανίζονται από την Ιστορία οι περι-

ότερες ανεξάρτητες γυναίκες. Ως Εύα Σικελιανού παρουσιάζεται στα ελληνικά γράμματα ως η πρώτη γυναίκα του Σικελιανού. Τονίζεται πως ερωτεύτηκε τον Σικελιανό και αγάπησε την Ελλάδα.

στηκε γι' αυτόν. Εκαναν μαζί ένα παιδί, τον Γιάκο. Μα τον Σικελιανό δεν τον ερωτεύτηκε ποτέ. Είναι γνωστή κυρίως ως το άτομο που βοήθησε τον Σικελιανό στις Δελφικές Εορτές. Τελευταία αναγνωρίζεται καλύτερα το μέγεθος της προσφοράς της.

Τον Αύγουστο του 1933, η Εύα Σικελιανού γύρισε στην Αμερική, δραπέτευοντας για δεύτερη φορά από μια δύσκολη σχέση. Εκεί υπέγραψε ως Eva Palmer-Sikelianos, όνομα που δόλωνο το γνωστό στους Αμερικανούς πατριό της και την οικογενειακή κατάσταση. Ήταν ακολούθια με ελληνικά θέματα για να ζήσει. Ανεβάζει τις «Βάκχες». Έγραψε βιβλίο για τη σημασία του «κερού πανικού». Υφανε κοστούμια για τον queer χορογράφο Τεντ Σον, λάτρη του ελληνικού στυλίου στο χορό. Νοιάζονταν πάντα για τον Σικελιανό. Μέσα στη φτώχεια της του έστειλε χρήματα, ενώ αυτή ζούσε στο έλεος φίλων. Όταν εισέβαλε ο γερμανικός στρατός στην Ελλάδα αρροιώθηκε στην ενημέρωση για τα παγκόσμια γεγονότα.

Την ενδιέφερε ιδιαίτερα η πολιτική σχέση των ΗΠΑ με την Ελλάδα. Στη μετοπολεμική στρουφή που κατέληξε στον εμφύλιο πόλεμο, έγραψε πάνω από χίλιες επιστολές σε εφημερίδες και πολιτικούς κάνοντας κριτική στην αμερικανική πολιτική. Η Επιτροπή Αντιαμερικανικών Ενεργειών τη συγκατέλεξε στους προτεράτες της «κομμουνιστικής πρωτοβουλίας για την ειρήνη», το 1948, επειδή αποκάλεσε τη βασιλική οικογένεια «φασιστική». Μόλις το 1952 κατάφερε να πάρει βίσα για να επιστρέψει στην Ελλάδα. Ήταν δύο μήνες πριν πεθάνει, στις 4 Ιουλίου.

Εντέλει η Εύα Πάλμερ-Σικελιανού που συστήνω είναι μια γυναίκα του θεάτρου, φιλοσοφική, queer, με τρία ονόματα, εξορισμένη παρελθόν, κρημινούς έρωτες, σβησμένη προσφορά, «φοροκομμένη» την παρουσία του σκόκου της, με απόλυτη απόηχο για την Ελλάδα και ένα βασικό εγχείρημα: θάλεε καθημερινά να ζει δημιουργικά, ώστε να ενοραρκώσει έναν άλλον εαυτό ενάντια στο ρεύμα του σύγχρονου αυτοματιοποιημένου κόσμου.

Ο ρόλος της στις Δελφικές Εορτές

– Συνήθως η ιδέα και η υλοποίηση των Δελφικών Εορτών αποδίδεται κυρίως στον Αγγέλο Σικελιανό. Σε εκείνη αποδίδεται ένας πιο «γυναίκεος» ρόλος: η σχέση με τη μουσική, την υφαντική, τη σκηνογραφία. Τι συνέβη εντέλει;

– Η Δελφική ιδέα ήταν του Αγγελου. Η υλοποίηση των Εορτών έγινε από την Εύα. Αυτή φρονιάστικε, σχεδίασε, ύφανε, χορογράφησε, σκηνοθέτησε, παρήγαγε μουσική και χρηματοδότησε το θέμα. Τα κρέτη την κατέτρεχαν για την υπόλοιπη ζωή της. Περιέργως, ο Αγγελος την επέκρινε αντί να την υποστηρίξει.

Εκείνος κινήθηκε τη δέκα – παραδοσιακός ανδρικός ρόλος – σε εκείνη έπεσε το βάρος της καθημερινής προετοιμασίας – παραδοσιακός γυναικείος ρόλος. Στη σκηνοθεσία η ίδια συνδύασε πρότυπα αρχαϊκά, αμερικανικά, quee, ινδικά, σε μια πρωτότυπη σύνθεση. Επειδή ήταν έντονα τα ελληνικά στοιχεία, δημιουργήσαν τη αίσθηση πως ήταν γνήσια ελληνικά. Κατά την Κούλα Πράτσικα, κορυφαία στον χορό του «Προμηθέα Δεσμώτη»: «Ανακαλύπτουμε, κάτω από την καθοδήγηση της Εύας, μια Ελλάδα άγνωστη, που δεν υποτιμούμεταν καν την ύπαρξή της, και

Αυτή φαντάστηκε, σχεδίασε, ύφανε, χορογράφησε, παρήγαγε μουσική και χρηματοδότησε το θέμα. Περιέργως, ο Αγγελος την επέκρινε αντί να την υποστηρίξει.

η Ελλάδα αυτή ήμασταν εμείς οι ίδιοι».

Ο Αγγελος έδρασε ενεργά για να ορίσει τον ρόλο της Εύας. Το 1931 δημοσίευσε άρθρο όπου ισχυρίστηκε ότι η αδελφή του Πηνελόπη (απέβιασε το 1915) έδωσε την κατεύθυνση σκηνοθεσίας στους Δελφούς – χωρίς αναφορά στην Εύα Σικελιανού. Ο ίδιος εξέφρασε τη γνώμη που επικράτησε, ότι αυτός υλοποίησε τις Δελφικές Εορτές με δευτερεύουσα βοήθεια της γυναίκας του.

– Αισθάνεστε ότι η βιογραφία που συγγράφατε την αποκαθιστά κατά κάποιον τρόπο, εντάσσοντας την ιαδιά στο αφήγημα της Ελλάδας όπως την οραματίστηκε η γενιά του '30;

– Η Εύα Σικελιανού συνεργάστηκε με πολλούς ανθρώπους. Ανάμεσα σε αυτούς, ορισμένοι νέοι της γενιάς του '30 διούλεψαν κοντά της στις Δελφικές Εορτές. Στη συνεργασία αυτή ανακάλυψαν εργασία, ιδέες και ίσως μια στάση ζωής που συνέβαλαν στο κοινό όραμά τους. Αυτήν τη γνώμη εξέφρασε η Κούλα Πράτσικα το 1981: «Μέσα από τις Δελφικές Εορτές [...] ξεκίνησε η γενιά του '30».

Φέτος, ερδομίντα χρόνια από τον θάνατο της Εύας Πάλμερ-Σικελιανού και σχεδόν εκατό από τις Δελφικές Εορτές, αζίζει να αναρωτηθούμε αυτά τα λόγια τι σημασία έχουν.

Στο πνεύμα μιας συστηματικής αναθεώρησης, με βάση γαλήνιη αρχαιολογία και αξιοποιώντας τα πορίσματα των σικελιανικών μελετών, έγραφα βιογραφία που εστιάζει στη ζωή αυτής της quee κοσμοπολίτισσας δημιουργού, ακριβώς μέσα στην ένταξή της σε διάφορους καλλιτεχνικούς κύκλους. Η συναρπαστική πορεία του βίου της λειτουργεί ως πρόσημα για να ανακαλύψουμε από καινούργια σκοπιά ορισμένες αντιπαραθέσεις σχετικά με το τι είναι ελληνικό, ποιος είναι ο δημόσιος ρόλος της τέχνης και τι θα ηεί αυτογνωσία και εμπέμεια αυτού.